

ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ РІВНЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

THE MAIN CRITERIA FOR EVALUATION THE LEVEL OF FOOD SAFETY IN UKRAINE AND ITS STRATEGIC DIRECTIONS OF IMPROVEMENT

Страшинська Л.В., доктор економічних наук, професор, Національний університет харчових технологій

Грецька Г.А., кандидат економічних наук, доцент, Київський економічний інститут менеджменту

Проаналізовано сучасний стан продовольчої безпеки України, визначено основні оціночні критерії її рівня, обґрунтовано стратегічні завдання щодо підвищення рівня продовольчої безпеки відповідно до кожного оціночного критерію, визначено певні розбіжності та застереження відповідно до існуючого порядку обчислення цих критеріїв, запропоновано ефективні шляхи покращання рівня продовольчої безпеки з урахуванням сучасних тенденцій розвитку продовольчого ринку країни..

Ключові слова: продовольча безпека, якість харчових продуктів, ринок продовольства, конкурентоспроможність продукції.

The current state of food security of Ukraine is analyzed, defined the main evaluation criteria of its level, grounded strategic objectives to enhance food security according to each evaluation criterion, identified certain differences and reservation in accordance with the existing procedure for calculating these criteria, proposed effective ways to improve the level of food security taking into account current trends in the food market in the country.

Keywords: food safety, food quality, food market, competitive products.

ВСТУП

Одним з ключових завдань у сфері економічної безпеки держави на теперішній час є вирішення комплексу проблем, від яких залежить продовольча безпека країни, недопущення експансії неякісних імпортованих харчових продуктів та продовольчої сировини, які може випускати в необхідних обсягах і належної якості національний агропромисловий комплекс.

Дослідженню теоретичних і практичних аспектів розв'язання зазначених проблем присвячені роботи вітчизняних вчених-економістів, зокрема, П.П. Борщевського, Л.В. Дейнеко, О.В. Кочеткова, І.І. Лукінова, Р.В. Маркова, О.М. Нижник, О.Б. Пасхавера, П.Т. Саблука, Н.В. Сеперович, В.М. Трегобчука, О.П. Шевцова та ін. Проте проблеми забезпечення продовольчої безпеки як складової національної безпеки держави відповідно до сучасного рівня розвитку вітчизняного продовольчого ринку вимагають постійного вивчення з обґрунтуванням стратегічних пріоритетів та вирішення першочергових завдань, що визначає мету пропонованої статті.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Досягнення поставленої мети зумовлює вирішення наступних завдань:

- проаналізувати сучасний стан продовольчої безпеки України;
- визначити основні оціночні критерії її рівня;
- обґрунтувати стратегічні завдання щодо підвищення рівня продовольчої безпеки відповідно до кожного оціночного критерію;
- визначити окремі розбіжності та застереження відповідно до існуючого порядку обчислення цих критеріїв;
- запропонувати ефективні шляхи покращання рівня продовольчої безпеки з урахуванням сучасних тенденцій розвитку продовольчого ринку країни.

РЕЗУЛЬТАТИ

Продовольча безпека держави розглядається як її здатність гарантувати задоволення потреб у продовольстві на рівні, необхідному для нормальної

життєдіяльності населення. Забезпечення продовольчої безпеки нації на сучасному етапі повинно розглядатися не тільки в якості стратегічної мети розвитку вітчизняного продовольчого ринку, але й як основа суверенітету, економічної безпеки, соціальної стійкості держави, як серйозний важель її незалежності в міжнародних відносинах та геополітичній стратегії.

Відповідно до "Державної програми соціально-економічного розвитку села на період до 2015 р." продовольча безпека держави передбачає захищеність життєво важливих інтересів громадян, за якої держава гарантує фізичну і економічну доступність до життєво важливих якісних та безпечних продуктів харчування згідно з науково обґрунтованими наборами, підтримує стабільність продовольчого забезпечення населення та забезпечує продовольчу незалежність держави [2].

Основою ринку продовольства, що в основному формує продовольчу безпеку держави, є виробництво сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів вітчизняними товаровиробниками.

Стратегічною метою розвитку вітчизняного продовольчого ринку, згідно зазначеної програми, є:

- гарантування продовольчої безпеки держави;
- досягнення рівня споживання продовольства до науково обґрунтованих норм;
- забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів на зовнішньому і внутрішньому ринках.

Відповідно до поставленої мети стратегічним завданням щодо вирішення проблеми продовольчої безпеки є забезпечення доступності й достатності продовольчого споживання всім верствам населення переважно за рахунок вітчизняного агропродовольчого виробництва.

Продовольче споживання є однією з основних передумов відтворення й ефективного використання трудових ресурсів та існування держави. За умов ринкової економіки особисте споживання продуктів харчування опосередковується соціально-економічними чинниками та продовольчою і макроекономічною політикою держави, а також стратегією соціального й

економічного розвитку країни. Проте, вирішення проблеми продовольчого забезпечення населення продовольством залежить не лише від задоволення фізіологічних потреб у продовольстві різних груп населення, а й від рівня їх платоспроможності.

Зазначимо, що протягом останніх років спостерігаються тенденції зниження реальних доходів населення України, суттєво змінилася й їх структура. Економічна ситуація, що склалася в країні, зумовила й зміну в структурі витрат населення. Проте навіть за значного зниження рівня доходів існують мінімальні потреби в продуктах харчування, які неможливо скоротити. Зменшення споживання продуктів харчування призводить до непрогнозованих наслідків, погіршується демографічна ситуація в країні, стан здоров'я населення, збільшується смертність, скорочується народжуваність. Погіршення якості життя призводить до вимушених дій споживачів у заміщенні якісних, але відносно дорогих товарів, на більш дешеві, що підтверджується споживанням продуктів харчування населенням України протягом останнього періоду.

У цілому ж попит населення на продукти харчування зумовлюється рядом чинників.

Перша їх група включає суто демографічні та фізіологічні чинники. До них, насамперед, належать: чисельність населення, його вікова структура, фізіологічні потреби різних соціальних, професійних та етнічних груп людей у продуктах рослинного і тваринного походження. Однак, фізіологічні потреби у продуктах харчування не відбивають реального стану як продовольчої проблеми, так і продовольчої безпеки держави. Вони свідчать лише про бажані обсяги продуктового споживання.

Друга група охоплює економічні чинники. Попит на продукти харчування в необхідних обсягах та асортименті може бути реалізований лише за умови, що населення має достатні для цього кошти. Реальні доходи різних груп населення не завжди й не скрізь зростають пропорційно до підвищення обсягів фізіологічних потреб у більш якісних і калорійних видах продуктів харчування та цін на них. Поряд з цим, наявні платіжні засоби людина використовує для задоволення потреб не лише в їжі, а й в інших ресурсах життєзабезпечення.

Глиbokі відмінності в реальних грошових доходах населення зумовлюють відповідну нерівномірність розподілу і споживання продуктів харчування та інших життєвих ресурсів. Якщо ця нерівномірність посилюється і відповідно зростає чисельність найбільш вразливих верств населення, то в суспільстві зменшуються обсяги споживання продовольчих товарів, що негативно відбивається на аграрному виробництві, оскільки попит на його продукцію зменшується, і воно не отримує необхідних коштів для модернізації та розширеного відтворення. Водночас при зменшенні обсягів і підвищенні цін на продукцію вітчизняного виробництва зростає продовольчий імпорт.

Отже, зважаючи на зазначені чинники продовольчої безпеки можна виділити основні оціночні критерії її рівня, якими є наступні:

- критерій продовольчої незалежності;
- критерій достатності продовольчого споживання (енергетична цінність добового душевого раціону харчування має бути не нижчою за 2,5 тис. ккал);
- критерій доступності продовольчого споживання (витрати на продовольчі потреби мають не перевищувати 60 % сімейного бюджету).

Згідно світової практики, саме два останніх критерії – достатності й доступності продовольчого споживання вважаються основними пороговими критеріями при оцінці продовольчої ситуації, що розкривають сутність поняття "продовольча безпека" в сучасному поляризованому світі: для бідної країни – це забезпечення раціону виживання, на який витрачається значна частина особистого доходу; для багаті – задоволення різноманітних продовольчих споживчих уподобань за відносно (порівняно з розмірами доходу) малих витрат. Тому стратегічна ціль для України щодо забезпечення продовольчої безпеки полягає у вирішенні двоєдиного завдання – наздогнати розвинуті країни у сфері продовольчого споживання за показниками:

- кількості та якості харчування;
- економічної доступності харчування (у частках сімейного бюджету).

Критерієм продовольчої незалежності країни є частка продовольчого імпорту в загальному обсязі продовольчого споживання. Аналогічне значення

належить питомій вазі продукції вітчизняного виробництва в забезпеченні галузей АПК основними виробничими ресурсами.

Згідно з твердженням Дж. М. Кейнса, якщо імпорт перевищує 20 %, то ефект кумуляції зупиняється, тобто галузь вже не в змозі впливати на економіку стосовно підтримки її зростання. Отже, продовольчу незалежність країни за Дж. М. Кейнсом можна вважати достатньою, якщо питома вага вітчизняного продовольства в загальних обсягах споживання складає не менше 80 %. Відповідно, 20 % – це та важлива економічна межа, що визначає стагнацію. І, навіть, якщо на продовольчих ринках окремих країн світу імпорт не перевищує зазначену величину продовольчої безпеки, існує небезпека за певних несприятливих умов наближення до неї, коли "надлишковий" рівень імпорту перетворюється з доповнення внутрішнього виробництва у фактор звуження відтворювальних можливостей галузі, що потенційно призводить до спаду виробництва.

Відповідно до світової практики вважається, що загроза продовольчій безпеці країни виникає, коли імпортна квота перевищує 30 %. В разі перевищення гранично-критичного значення імпорту виникає загроза продовольчій безпеці держави, що призводить до втрати її продовольчої незалежності.

Протягом останніх років частка продовольчого імпорту в загальному обсязі продовольчого споживання коливається в межах 13 -15 %. Виходячи з деяких розбіжностей у значенні цього критерію, в цілому, якщо вважати, що стан продовольчої незалежності країни починає викликати тривогу, коли імпортна квота перевищує 30 %, існуючий рівень продовольчої незалежності можна визнати задовільним.

Проте, слід зазначити, що при визначенні рівня продовольчої безпеки щодо критерію продовольчої незалежності відповідно до існуючого порядку обчислення мають місце певні застереження. Зокрема, оскільки продовольча незалежність вимірюється часткою вартості продовольчих продуктів вітчизняного виробництва в загальній вартості продовольчого споживання, то офіційна статистика обчислює цей показник за товарооборотом торговельної

мережі. Проте через торговельну мережу, як показує досвід, реалізується близько половини всього продовольчого споживання. Інша частина – реалізується через міські ринки, а також значну частку в споживанні (зокрема, для населення сільської місцевості) складає продукція власного виробництва. Отже, такі канали розподілу продовольства мають дуже незначну частку імпортової продукції, що робить отримані розрахункові дані досить умовними.

Крім того, відповідно до окремих продуктів в офіційній статистиці прийнято враховувати за вітчизняну продукцію за етикеткою останнього переділу. В результаті 60 % чаю та кави – суто імпортованої продукції, що реалізується на вітчизняному ринку, вважається продукцією українського виробництва, оскільки її фасування і пакування здійснюється на вітчизняних підприємствах. Тому, зважаючи на існуючу ситуацію, з ціллю уникнення певних неточностей, що впливають на отримання достовірного результату, з точки зору авторів, доцільно було б обчислювати рівень продовольчої незалежності за імпортною квотою.

Критерієм достатності продовольчого споживання є відношення фактичного рівня душевого споживання основних продуктів харчування до науково обґрунтованих (медично рекомендованих) норм здорового харчування.

Крім того, в міжнародній статистиці використовується ще один кількісний пороговий критерій, що визначає мінімальний рівень продовольчої безпеки – енергетична цінність добового душевого раціону харчування має бути не нижчою за 2,5 тис. ккал.

Сучасний стан продовольчого споживання характеризують дані, наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Рівні продовольчого споживання основних продуктів харчування населенням України (на одну особу за рік; кілограмів)

Види продуктів	Раціональні норми *	Споживання в ЄС (25 країн)	Фактично в Україні			
			1990	2000	2008	2009

		**				
М'ясо і м'ясопродукти	83	95	68	33	51	50
Молоко і молокопродукти	380	363	373	199	214	213
Яйця (шт.)	290	222	272	166	260	280
Риба і рибодукти	20	24	18,0	8,4	17,5	16,0
Хліб і хлібопродукти	101	91	141	125	115	114
Картопля	124	81	131	135	132	131
Овочі та баштанні	161	116	103	102	129	135
Плоди, ягоди, виноград	90	110	47	29	44	47
Цукор	38	41	50	37	41	39
Олія	13	19	12	9,4	15,0	15,0

* Норми, рекомендовані Українським НДІ харчування

** За даними FAOSTAT у 2009 р.

Дані табл. 1 підтверджують обмежені можливості населення України в споживанні продуктів харчування в необхідних обсягах і асортименті. Слід зазначити, що протягом 90-х років фактичне споживання основних продуктів харчування в Україні перевищувало мінімальні норми і впритул наблизилось до досягнення раціональних норм споживання. Суттєве недоспоживання спостерігалось лише за позиціями м'ясо і м'ясопродукти, овочі та баштанні, а також плоди, ягоди та виноград. Споживання на душу населення за зазначений період перевищувало раціональні норми на 222 ккал за добу, перевищуючи навіть теперішнє споживання основних продуктів харчування в країнах ЄС на 154 ккал за добу.

Але наприкінці 90-х рр. рівень продовольчої безпеки України знизився до критично небезпечної межі. Критично небезпечним вважається рівень

споживання продовольства у половинному обсязі від науково обґрунтованих раціональних норм, до яких Україна наближалась у 1988-1990 рр. Найбільш гостро це спостерігалось по м'ясу і рибі, а також молочних продуктах, яйцях, плодово-ягідній продукції та винограду. Такий стан справ став результатом різкого падіння обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та основних видів продуктів харчування.

У 2000 р. у порівнянні з 1990 р. зменшилось виробництво цукру-піску у 3,8 рази, м'яса (включаючи субпродукти I категорії) – у 6,8 рази, продукції з незбираного молока – у 9,2 рази, сирів жирних – у 2,7 рази, хліба і хлібобулочних виробів – у 2,7 рази. При цьому виник дефіцит продовольства, який в умовах розвитку ринку підтримувався імпортованою продукцією. Зросли закупки за кордоном м'яса і м'ясопродуктів, молочної продукції, соняшникової олії, цукру та ін. Але не дивлячись на це, споживання продуктів харчування в країні на душу населення в порівнянні з 1990 р. суттєво скоротилось.

З покращенням економічної ситуації протягом останніх років рівень споживання продовольства на душу населення підвищився. Проте, відповідно до раціональних норм харчування фактичний рівень споживання у 2009 р. за такими продуктами як плоди, ягоди та виноград був нижчим у 1,9 рази, м'ясо і м'ясопродукти – у 1,6 рази, молоко і молокопродукти – у 1,8 рази, риба і рибпродукти – в 1,3 рази при підвищеному споживанні хліба і хлібопродуктів та картоплі.

Наша держава відстає й від європейського рівня душевого споживання м'ясопродуктів у 1,9 рази, рибпродуктів – у 1,5 рази, а фруктів – 2,3 у рази. Таким чином, проблема вітамінної насиченості продуктів харчування та білкового голодування на теперішній час залишається достатньо гострою.

Групування основних продуктів харчування населення за рівнем продовольчого споживання щодо набору дешевих та дорогих енергоносіїв свідчить проте, що у 2009 р. енергетична цінність була досягнута за рахунок дешевих енергоносіїв, а саме хліба та хлібопродуктів, картоплі, олії та цукру.

Отже, стратегічним завданням щодо підвищення рівня продовольчої безпеки відповідно до зазначеного оціночного критерію повинно стати досягнення високих і стабільних темпів зростання споживання продуктів тваринного походження, риби та фруктів за одночасного зменшення споживання хлібопродуктів та картоплі.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок про істотне відставання України від розвинутих країн за якісно-структурними характеристиками продовольчого споживання. Особливо несприятлива ситуація має місце щодо таких харчових позицій, як м'ясо, риба і фрукти, де розрив вимірюється разами.

Критерієм доступності продовольчого споживання є відношення вартості річного душового набору продуктів харчування, що відповідає науково обґрунтованим (медично рекомендованим) нормам здорового харчування, до річного душового доходу.

Всесвітній банк, спираючись на показник душового доходу з урахуванням паритету купівельної спроможності національної валюти, виділяє чотири типи країн за рівнем економічного розвитку: найвищий, вищий від середнього, нижчий від середнього, найнижчий. Україна належить до третього типу, а за рівнем оплати праці відстає від більшості країн світу.

Розвиток ринкової економіки сприяв фізичній доступності продовольчих товарів, але усунення незадоволеного попиту механізмом рівноважних цін загостило проблему економічної доступності.

Слід зазначити, що радянській моделі продовольчого ринку була притаманна цінова стабільність, що підтримувалась зростаючим бюджетним дотуванням споживача. Впродовж 1970-1990 рр. ціни на продукти харчування (без алкогольних напоїв) зросли лише на 10 %, а інфляція була майже не відчутною. Упродовж 1988-1990 рр. номінальні доходи населення збільшилися на 49 %. При цьому темпи зростання заощаджень населення значно випереджали темпи зростання роздрібного товарообороту, що призвело у 1991 р. до обвалу так званого інфляційного навісу, коли споживчі ціни зросли майже в 4 рази.

Період 1992-1994 рр. вважають періодом гіперінфляції, коли середньорічні темпи зростання споживчих цін утримі перевищували темпи підвищення номінальних доходів населення. Упродовж 1995-1999 рр. спостерігалось значне сповільнення темпів інфляції, проте зниження купівельної спроможності доходів населення за цей період становило 15 %. Таке різке падіння цінової доступності зумовило три важливі деформації національного продовольчого ринку: 1) значно зменшилися обсяги продовольчого споживання, особливо продуктів тваринництва (майже вдвічі); 2) частка продовольчих витрат у сімейних бюджетах підскочила з 33 до 65 %; 3) натуральний сегмент продовольчого споживання (виробництво для власного харчування) збільшився до 36 %.

Стадія післякризового піднесення купівельної спроможності населення почалася у 2000 р., і за наступні роки його реальні доходи подвоїлися, проте це лише частково компенсувало кризове падіння: у 2005 р. вони становили близько 60 % рівня 1990 р.

Зростання купівельної спроможності населення, хоча й зі зниженою еластичністю, відчутно поліпшило продовольчу ситуацію: частка продовольчих витрат у сімейних бюджетах знизилася до 58 %, а частка натурального сегмента продовольчого споживання – до 19 %. Протягом останніх років душеве споживання продовольства збільшилося на 21 % (у порівняних цінах), а якщо враховувати скорочення його натурального сегмента, то приріст платоспроможного попиту на продовольчому ринку дорівнював 47 %.

Проте навіть за таких позитивних зрушень ситуація з продовольчою доступністю ще далека від благополучної. Оскільки стратегічною метою розвитку продовольчого забезпечення є досягнення медично рекомендованих норм раціонального харчування, основним критерієм продовольчої доступності слугує економічна можливість придбання нормативного набору продуктів. У 2009 р. на придбання необхідного раціону здорового харчування пересічному громадянину України потрібно було витратити 67 % свого доходу. Цифра свідчить про поки ще не подолану бідність нашої країни.

Істотним соціально-економічним недоліком нинішньої продовольчої ситуації є низька цінова доступність продуктів харчування. Якщо в розвинених країнах на продовольчі цілі населення витрачає 15–20 % сімейного бюджету (зокрема, у США частка продовольчих витрат у сімейному бюджеті становить 10 %), то в Україні – 58 %, що є характерною ознакою відносно бідної країни, де харчування є недостатнім, але на нього витрачається більша частина доходів. За міжнародними оцінками до групи бідних відносять країни, у яких населення витрачає на продовольчі потреби понад 60 % сімейного бюджету.

Отже, стратегічним завданням щодо зазначеного оціночного критерію повинно стати зменшення частки продовольчих витрат у сімейних бюджетах при зростанні реальних доходів домогосподарств і випереджуваному підвищенні мінімальної заробітної плати, стипендій, пенсій та інших соціальних виплат, а також поступове зниження критерію цінової доступності на споживчому продовольчому ринку.

Тенденції продовольчого неблагополуччя нагально засвідчують показники диференціації споживання за соціальними групами (табл. 2).

Таблиця 2.

Диференціація продовольчого споживання в Україні за 9 місяців 2009 р.

(за місяць на особу)

	Усі домогосподарства	У тому числі за квінтільними (20%-ми) групами за рівнем середньодушових загальних доходів у місяць					Із середньодушовими загальними доходами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму
		перша	друга	третья	четверта	п'ята	
М'ясо і м'ясопродукти	4,7	3,2	4,0	4,8	5,6	6,7	3,0
Молоко і молочні продукти	19,8	14,7	18,0	20,4	22,5	25,9	13,8
Яйця, шт.	20	18	19	21	22	22	17
Риба і рибопродукти	1,8	1,3	1,6	1,8	2,0	2,4	1,2
Цукор	3,4	2,8	3,3	3,5	3,6	3,9	2,6

Олія та інші рослинні жири	1,9	1,6	1,8	1,9	2,0	2,1	1,6
Картопля	8,0	7,5	8,1	8,3	8,2	8,1	7,5
Овочі та баштанні	10,8	8,2	9,9	11,3	12,1	13,8	7,6
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград	3,4	2,1	2,8	3,5	4,1	5,5	1,9
Хліб і хлібні продукти	9,3	8,6	9,3	9,6	9,6	9,7	8,3

Споживання продуктів харчування залежно від розміру середньодушових сукупних витрат у 2009 р. (у середньому за місяць в розрахунку на одну особу) показують, що різниця між групами з нижчим і вищим рівнями доходів досить вагома. Населення з нижчим рівнем сукупних витрат у місяць порівняно з вищим рівнем доходу споживає менше фруктів – у 2,6 рази, м'яса та м'ясопродуктів – у 2,1 рази, молока та молочних продуктів – у 1,8 рази, риби та рибної продукції – у 1,9 рази. Навіть такі продукти як хліб і картопля також споживаються цією групою менше, хоча щодо найдешевших енергоносіїв має місце найменше розшарування, що наочно видно з даних табл. 2. Те, що розшарування соціальних груп за показником душових продовольчих витрат є більшим, ніж за показником доходів, свідчить про відсутність спеціального напряму державної політики подолання бідності – адресної продовольчої допомоги соціально уразливим верствам населення. У США диференціація продовольчих душових витрат втричі нижча від диференціації доходів, що є результатом широкомасштабної програми продовольчої допомоги соціальним групам з низькими доходами, яка вже багато років діє у цій країні.

Поляризація соціальних груп у сфері продовольчого споживання призводить до виникнення значних зон продовольчої бідності. Особливо небезпечними є наслідки продовольчої бідності для найбільш знедолених груп.

Поступове усунення продуктової і загальної недостатності продовольчого споживання з одночасним зниженням частки продовольчих витрат у сімейних бюджетах вимагає значного перевищення темпів зростання номінальних наявних доходів населення над темпами інфляційного підвищення цін на продукти харчування. На жаль, сучасна структура факторів, що формують

рівень і пропорції інфляційного процесу, несприятлива для продовольчого ринку. Більша частина "інфляційного податку" стягується з населення за допомогою продовольчих цін. Таке становище створює ситуацію, за якої тягар інфляції лягає на плечі масового (середньо- і малозабезпеченого) споживача, що блокує зростання місткості продовольчого ринку.

Для стримування інфляційного зростання цін на продовольчому ринку необхідно не тільки домогтися загального зниження рівня інфляції, дуже важливо змінити структурну тенденцію інфляційного процесу з тим, щоб продовольчий сектор не був його лідером.

Сприяти стриманню інфляції та зміцненню продовольчої безпеки держави, з точки зору авторів, може вирішення наступних стратегічних завдань :

1. Оскільки на теперішній час продовольчі товари є найбільш зручним фіскальним методом стягнення непрямих податків необхідно зменшити податкову складову у кінцевій ціні продовольства.
2. Зберегти тенденцію підвищення грошового попиту на продовольство внаслідок зростання реальних грошових доходів населення, спираючись як на зростання ВВП, так і на його перерозподіл.
3. Здійснити надійну антиінфляційну індексацію доходів найменш заможних верств населення. Оскільки більшу частину своїх доходів найменш забезпечені верстви населення витрачають на продовольче споживання, то саме вони найсильніше потерпають від високих темпів інфляції у продовольчій сфері.
4. Надавати адресну допомогу малозабезпеченим верствам населення, дітям, вагітним, людям похилого віку та певним категоріям працездатних громадян.

Підсумовуючи все вищезазначене, зауважимо, що масштаби бідності у сфері продовольчого споживання, повільність його розвитку вимагають термінової рішучої корекції державної соціальної політики у двох найважливіших напрямках:

- підвищення середніх показників продовольчого споживання або збільшення загальної місткості національного продовольчого ринку;

- подолання бідності у сфері продовольчого споживання, особливо в її крайніх формах.

Для контролю за станом продовольчої безпеки в країні і регіонах необхідно розробити систему її моніторингу, встановити перелік показників, порядок збору, обробки та аналізу інформації.

Розробка і здійснення заходів у галузі продовольчої безпеки країни повинні включати в себе й цільові дослідження по техніці, технології виробництва і переробки сільськогосподарської продукції, формуванню економічного механізму і інфраструктури продовольчого ринку, розробці нормативної бази продовольчого забезпечення країни, регіонів та окремих категорій населення.

ВИСНОВКИ

Не дивлячись на певне покращання продовольчої ситуації протягом останніх років, за критеріями достатності та доступності продовольчого споживання Україна значно відстає як від розвинених країн, так і відповідних показників 1990 р. Вітчизняний аграрний сектор економіки, маючи безліч невирішених проблем, все ж таки забезпечує існуючий попит і навіть стикається з проблемою збуту, яка загострюється. Тому зростання місткості продовольчого ринку на теперішній час блокується не можливостями виробництва, а інфляційним підвищенням цін та низькою платоспроможністю населення. Таким чином, для стримування інфляційного зростання цін на продовольчому ринку необхідно не тільки домогтися загального зниження рівня інфляції, а й змінити структурну тенденцію інфляційного процесу з тим, щоб продовольчий сектор не був його лідером.

Література:

1. Пасхавер Б. Цінова конкурентність аграрного сектора // Економіка України. – 2007. – № 1. – С. 78-87.
2. "Державна програма соціально-економічного розвитку села на період до 2015 р." // Економіка АПК. – 2007. – № 1. – С. 11-12.

3. Соціально-економічний розвиток аграрного сектора в інтересах суспільства // Економіка України. – 2009. – № 4. – С. 6-8.

4. Страшинська Л.В. Стратегія розвитку продовольчого ринку в Україні: монографія / Л.В. Страшинська / за ред. Б.М. Данилишина. – К.: Профі, 2008. – 532 с.

5. Україна у цифрах у 2009 році. Державний комітет статистики України.- Київ, 2009. – С.204.

